

УДК 339.9.012.421

РАМКОВА УГОДА АСЕАН З ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ ЯК ПОШТОВХ ДО РЕГІОНАЛЬНОЇ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ

Крініцин О. В.

Аспірант кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор Р. О. Заблоцька.

Анотація. *Надзвичайно динамічні і масштабні структурні зміни в наш час трансформують світову економіку і міжнародну торгівлю. Особливої уваги заслуговують не тільки швидкі темпи глобальних перетворень, а й широке охоплення змін, що впливає практично на весь економічний світ.*

Економіки Асоціації держав Південно-Східної Азії не є винятком з цих тенденцій. У той час як їх швидке зростання за останні кілька десятиліть в значній мірі було зумовлено високим рівнем експорту промислової продукції, сектор послуг і торгівлі послугами почав набувати важливості не так давно.

Стаття присвячена аналізу обсягів, динаміки та структури торгівлі послугами в Асоціації держав Південно-Східної Азії з оглядом на Рамкову угоду з торгівлі послугами AFAS та розвитком географії зон вільної торгівлі за участю АСЕАН.

Було проведено комплексний аналіз торгівлі в розрізі окремих галузей торгівлі послугами. Як чинник, що сприяє міжнародній торгівлі, було проаналізовано Рамкову угоду з торгівлі послугами та виокремлено зони вільної торгівлі в яких бере участь АСЕАН. Ця стаття аналізує важливість комплексних заходів для успішного сприяння торгівлі послугами як всередині регіону, так і з іншим світом.

Ключові слова: міжнародна торгівля, торгівля послугами, лібералізація, АСЕАН, AFAS, зона вільної торгівлі, ЗВТ.

Мета статті – проаналізувати структуру та динаміку міжнародної торгівлі послугами в Асоціації держав Південно-Східної Азії. Визначити чинники, що сприяють торгівлі послугами в регіоні АСЕАН.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематикою та тенденціями у розрізі торгівлі послугами займаються більшість міжнародних організацій, адже саме цей сектор економіки є найбільш динамічним та мобільним.

Світова Організація Торгівлі публікує щорічні збірники World Trade Report [1], International Trade Statistics [2] та Annual Report [3], де відображені поточні тенденції та статистика торгівлі в тому числі і торгівля послугами. Всесвітній економічний форум випускає The Global Enabling Trade Report [4]. Крім того ООН публікує щорічний репорт World Economic Situation and Prospects [5].

На офіційному сайті АСЕАН публікуються численні репорти як наприклад ASEAN Economic Community 2015: Progress and Key Achievements [6] та ASEAN Integration Report 2015 [7]. Крім того ведеться статистика торгівлі в тому числі і послугами, в рамках чого публікуються короткі відомості в рубриці ASEAN Trade In Services щодо значень та динаміки [8].

Основні результати дослідження. Послуги сприяють прагненню регіону до економічної інтеграції, як всередині регіону так і з світовою економікою. Роль послуг є ще більш

важливо в епоху глобальних ланцюжків доданої вартості, коли послуги виступають як сполучна ланка виробничої діяльності, дозволяючи виробництву не зважати на географію. Конкурентний ринок послуг є обов'язковим для отримання вигод від участі у таких ланцюжках. У той же час, послуги самі по собі є джерелом вартості та інновацій та ключовим компонентом у процесі еволюції ланцюжків вартості. Це проявляється в такому явищі як сервісифікація, при якому виробничі підприємства все частіше купують, виробляють, продають та експортують послуги, як інтегровані або супроводжуючі компоненти їх основної продукції.

Послуги відіграють важливу роль в структурах економік країн АСЕАН. З деякими винятками де економіки залежні від ринку товарів, на сектор послуг припадало близько половини реального обсягу виробництва серед країн АСЕАН в середньому у 2013 році (табл. 1). Розподіл частки сектора послуг всередині Асоціації певною мірою корелює з рівнем розвитку держав-членів. Більш розвинені економіки Сінгапуру і Малайзії мають порівняно високу частку послуг в їх виробництві, в той час як менш розвинені або залежних від виробництва товарів мають порівняно низьку частку.

Таблиця 1.
Сектор послуг АСЕАН по відношенню до інших секторів

	Виробництво: % Реального ВВП (2013)			Торгівля: % номінального ВВП (2013)		Зайнятість: % зайнятості жінок (2012)	
	Сільське господарство	Промисловість	Послуги	Товари	Послуги	Промисловість	Послуги
Бруней	0,7	64,4	36,8	83,2	15,5
Камбоджа	24,2	29,9	39,2	120,3	32,7	21,7	43,2
Індонезія	12,3	40,0	47,8	42,9	6,7	16,9	30,7
Лаос	23,5	33,2	37,4	54,6	12,8
Малайзія	7,1	36,4	55,2	139,1	27,4
М'янма	31,4	28,5	40,1	37,9	6,3	28,9	59,0
Філіппіни	10,4	32,8	56,8	44,3	14,4	14,9	52,5
Сінгапур	0,0	25,5	66,6	259,1	85,8
Таїланд	8,3	46,0	45,8	123,4	29,5	20,7	39,4
В'єтнам	17,6	38,6	43,9	154,6	13,0	21,3	31,5

Джерело: Служба статистики АСЕАН; Міжнародна організація праці..

Незважаючи на відносно відставання торгівлі товарами, обсяг торгівлі послугами має доволі значні значення у більшості держав-членів. Існує виняток для Індонезії і М'янми, де частка послуг у ВВП кількісно має менше 10%. Додатково до вітчизняного виробництва товарів, сектор послуг вносить значний вклад в зайнятість, оскільки є більш трудомістким, принаймні для «традиційних» видів послуг. Крім того, дані показали, що послуги надають більш широкі можливості працевлаштування для жінок, що підтверджується часткою у більше половини жінок серед зайнятих в М'янмі і на Філіппінах, а також значною часткою в інших країнах-членах станом на 2012 рік.

Досягнення вільного потоку послуг є невід'ємною частиною та основою економічного співтовариства АСЕАН, що полягає в створенні єдиного ринку і виробничої бази. У широкому сенсі, кроки в напрямку інтеграції послуг в АСЕАН передбачають лібералізацію доступу до ринків і передумови для сприяння більш відкритій і прозорій торгівлі послугами. Це може бути зроблено за рахунок більшої визначеності в режимах торгівлі

послугами країн-членів, угодами про взаємне визнання стосовно певних професійних занять, а також переговорами про торгівлю послугами з партнерами по ЗВТ.

Мета АСЕАН щодо інтеграції послуг була вперше інституціолізована з підписанням рамкової угоди по послугах (ASEAN Framework Agreement on Services, AFAS) у 1995 році [9], через рік після першої багатосторонньої угоди про послуги або Генеральної угоди з торгівлі послугами (ГАТС) у 1994 році.

Угода AFAS направлена на:

- Розширення співпраці в області послуг, серед держав-членів з метою підвищення ефективності та конкурентоспроможності, диверсифікації виробничих потужностей, позиції і розподілу послуг постачальниками послуг всередині і за межами АСЕАН.
- Усунення істотних обмежень в торгівлі послугами між державами-членами.
- Лібералізацію торгівлі послугами шляхом більш глибокого підходу ніж передбачено в рамках ГАТС з метою реалізації зони вільної торгівлі в сфері послуг.

AFAS забезпечує правову основу для встановлення низки параметрів, що дозволятимуть поступово поліпшувати доступ до ринків і забезпечувати національний режим для постачальників послуг держав-членів АСЕАН. Усі правила AFAS відповідають міжнародним правилам торгівлі послугами, як передбачено в рамках ГАТС.

В якості ключового інструменту для просування інтеграції послуг АСЕАН, AFAS розвивалася з плином часу в своєму підході з моменту підписання у 1995 році шляхом проведення чотирьох раундів переговорів, в результаті яких були сформовані пакети зобов'язань з боку кожної країни-члена Асоціації для різних секторів та підгалузей економіки. Як уже згадувалося, одним із завдань AFAS є лібералізація торгівлі послугами в обсязі, що виходить за межі зобов'язань держав-членів в рамках ГАТС. Це також називають принципом ГАТС-плюс, що крім розширених зобов'язань означає, що держави-члени АСЕАН повинні лібералізувати нові сектори або підгалузі послуг, що не були заплановані в рамках ГАТС. З прийняттям економічного співтовариства АСЕАН у 2007 році [10] держави-члени активізували свої зусилля щодо подальшої лібералізації в напрямку вільного потоку послуг, відповідно до піврічних цільових показників і порогових значень, як це передбачено в рамках концептуального проекту співтовариства і додаткових параметрів, встановлених міністрами економіки АСЕАН.

Згідно Статті IV Угоди AFAS держави-члени мають вступити в переговори про заходи, що впливають на торгівлю в конкретних секторах послуг, а результати мають бути викладені в графіках зобов'язань [11]. Підходи та параметри лібералізації були встановлені окремо для кожного відповідного раунду.

Результати переговорів оформляються у вигляді пакетів графіків зобов'язань в рамках AFAS, які висвітлюють деталі лібералізації торгівлі послугами у підгалузях, щодо яких країни мали зобов'язання.

Наразі в АСЕАН було укладено дев'ять пакетів зобов'язань стосовно широкого діапазону секторів послуг в рамках чотирьох раундів:

- Раунд 1 (1996-1998) – перший пакет, підписаний 15 грудня 1997 року; другий пакет, підписаний 16 грудня 1998 року.
- Раунд 2 (1999-2001) – третій пакет, підписаний 31 грудня 2001 року.
- Раунд 3 (2002-2004) – четвертий пакет, підписаний 3 вересня 2004 року.
- Раунд 4 (2005-2006) – п'ятий пакет, підписаний 8 грудня 2006 року; шостий пакет, підписаний 19 листопада 2007 року.
- Раунд 4 (2007-2015) – сьомий пакет, підписаний 26 лютого 2009 року; восьмий пакет, підписаний 28 жовтня 2010 року; дев'ятий пакет, підписаний 27 листопада 2015 року.

На 1-му раунді переговорів AFAS (1996 – 1998pp.), зобов'язання щодо лібералізації були узгоджені на основі принципів запиту і пропозиції та згруповані в пакети зобов'язань, що надалі еволюціонувало в більш систематичну формулу переговорів. Кожен наступний пакет прогресивно сприяє більш глибокому рівню і більш широкому залученню держав-членів АСЕАН до усунення обмежень в торгівлі послугами.

АСЕАН не тільки активно інтегрує економіки серед своїх держав-членів, а й виходить за рамки свого регіону активно беручи участь у переговорах про зони вільної торгівлі (ЗВТ) та/або угоди про всеохоплююче економічне партнерство. Лібералізація сектору послуг завжди була важливою складовою цих переговорів.

Відтак, країни-члени в рамках Координаційного комітету з послуг обговорюють Угоду з торгівлі послугами АСЕАН (ATISA), що буде базуватися на ЗВТ АСЕАН + 1. Ця угода забезпечить АСЕАН можливістю поглиблення інтеграції послуг, спираючись на досягнення і уроки, отриманих в ході переговорів AFAS і з урахуванням різних міжнародних розробок в сфері послуг.

Першою угодою в контексті послуг в рамках ЗВТ є Угода про торгівлю послугами рамкової угоди про всеосяжне економічне співробітництво між АСЕАН і Китайською Народною Республікою Китай, що була підписана 17 січня 2007 року в Себу, Філіппіни.

За цим послідувало укладення та підписання Угоди про торгівлю послугами в рамках Угоди про всеосяжне економічне співробітництво між урядами держав-членів АСЕАН і Республіки Корея 21 листопада 2007 року в Сінгапурі.

Наступною була Угода про створення зони вільної торгівлі АСЕАН – Австралія – Нова Зеландія, яка була підписана 27 лютого 2009 року в Ча-ам, Таїланд. Це всеосяжна угода про ЗВТ, що охоплює торгівлю товарами та послугами, інвестиції, електронну комерцію, та інше. Що стосується торгівлі послугами, Угода також містить додаткову главу про пересування фізичних осіб та додатки стосовно фінансових послуг та телекомунікацій.

Остання укладена ЗВТ стосовно послуг є Угода про торгівлю послугами в рамках Угоди про всеосяжне економічне співробітництво між АСЕАН і Республікою Індія, що була підписана 13 листопада 2014 року в Нейпіді, М'янма.

Крім цього, країни АСЕАН в даний час близькі до завершення переговорів про торгівлю послугами з Японією, а також ведуть переговори про ЗВТ АСЕАН – Гонконг та посилення ЗВТ АСЕАН – Китай, що, як очікується, буде укладено в 2016 році [7].

Виходячи зі статистичних даних станом на 2014 рік можна виділити основні галузі, що формують структуру зовнішньої торгівлі послугами Асоціації. Топ 3 галузі зовнішньої торгівлі послугами: транспортні послуги (27,3%), туристичні послуги (27,8%), інші ділові послуги (22,6%) разом складають майже 78% від загального значення. Слід зауважити, що як в експорті так і імпорті, торгівля послугами в середині регіону не перевищує 20%, що свідчить про розвинені торговельні зв'язки та попит на послуги АСЕАН за межами Асоціації (таблиця 2).

Незважаючи на негативне сальдо зовнішньоекономічної діяльності регіону, експорт послуг за останні роки зростав більш динамічно за імпорт. Так у період з 2010 по 2014 роки найбільші середні темпи зростання експорту показали: плата за використання інтелектуальної власності (30,5%); фінансові послуги (13,1%) та туристичні послуги (12,5%). В розрізі імпорту лідируючі позиції за аналогічний період часу зайняли: послуги по промисловій обробці фізичних ресурсів, що належать іншим (18,7%); телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги (17,3%) та будівельні послуги (16,0%). Загалом експорт зростав в середньому на 9,4% у той час як імпорт на 8,2% річних, що зменшило дефіцит торгівлі послугами з 15,2 до 8,2 млрд. дол. США протягом 2010-2014 років.

Таблиця 2.
Сектор послуг АСЕАН в розрізі окремих галузей

Категорія	Торгівля послугами, млн дол. США (2014 рік)			Внутрішня торгівля послугами в АСЕАН (% від загальної торгівлі послугами 2014 рік)		Середнє річне зростання торгівлі послугами АСЕАН (2010-2014 рр.)		Середнє річне зростання торгівлі послугами в середині АСЕАН (2010-2014 рр.)	
	Експорт	Імпорт	Сальдо	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт
Послуги по промисловій обробці фізичних ресурсів, що належать іншим	2 849	45	2 804	9,4%	18,7%
Послуги технічного обслуговування і ремонту	8 582	1 573	7 009	15,0%	13,2%	6,6%	12,0%	11,0%	17,5%
Транспортні послуги	64 531	104 773	-40 241	13,6%	14,1%	3,3%	6,5%	5,6%	4,6%
Туристичні послуги	108 119	64 499	43 620	28,9%	38,3%	12,5%	8,4%	8,2%	10,2%
Будівельні послуги	4 081	6 129	-2 048	30,4%	19,2%	6,9%	16,0%	13,9%	28,3%
Страхові та пенсійні послуги	4 985	13 503	-8 519	26,8%	17,6%	5,0%	5,6%	16,8%	13,7%
Фінансові послуги	21 599	6 355	15 245	6,3%	8,3%	13,1%	11,1%	4,6%	-0,8%
Плата за використання інтелектуальної власності	3 513	30 674	-27 160	17,4%	2,4%	30,5%	7,5%	11,7%	11,3%
Телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	13 758	13 763	-6	18,0%	19,2%	8,8%	17,3%	12,2%	11,3%
Інші ділові послуги	70 951	69 005	1 946	13,2%	15,0%	11,2%	9,9%	11,9%	9,9%
Особисті, культурні і розважальні послуги	1 181	1 696	-515	27,7%	16,5%	7,6%	14,5%	8,8%	18,9%
Державні товари і послуги	1 689	1 986	-297	9,8%	12,3%	4,5%	0,8%	14,5%	21,1%
Загалом	305 839	314 001	-8 162	19,0%	18,5%	9,4%	8,2%	8,6%	8,8%

Джерело: Служба статистики АСЕАН.

Всередині АСЕАН найбільш динамічні галузі експорту були: страхові та пенсійні послуги (16,8%); державні товари і послуги (14,5%) та будівельні послуги (13,9%), а імпорту: будівельні послуги (28,3%), державні товари і послуги (21,1%) та особисті, культурні і розважальні послуги (18,9%).

Виходячи із проведеного аналізу можна виявити стійку зростаючу тенденцію, що свідчить про інтенсифікацію торгівлі послугами в регіоні та зростання ролі регіону як ваго-

мого гравця в цій сфері. Варто зазначити, що такі темпи були б неможливі без відповідного забезпечення такими структурними угодами, як AFAS, а також постійними її удосконаленнями та перемовинами стосовно зон вільної торгівлі з сусідніми державами.

Список використаної літератури

1. World Trade Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/wtr_e.htm.
2. WTO International Trade Statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its_e.htm.
3. WTO Annual Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/annual_report_e.htm.
4. The Global Enabling Trade Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports/global-enabling-trade-report-2014>.
5. World Economic Situation and Prospects [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/en/development/desa/policy/wesp/>.
6. ASEAN Economic Community 2015: Progress and Key Achievements [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.asean.org/?static_post=asean-economic-community-2015-progress-and-key-achievements-2.
7. ASEAN Integration Report 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.asean.org/?static_post=asean-integration-report-2015.
8. Служба статистики АСЕАН щодо торгівлі послугами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.asean.org/?static_post=asean-trade-in-services.
9. Огляд Рамкової угоди з торгівлі послугами АСЕАН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://investasean.asean.org/index.php/page/view/asean-free-trade-area-agreements/view/757/newsid/870/asean-framework-agreement-on-services.html>.
10. Огляд економічного співтовариства АСЕАН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.asean.org/asean-economic-community/>.
11. Текст рамкової Угоди з торгівлі послугами АСЕАН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://investasean.asean.org/files/upload/Doc%2008%20-%20AFAS.pdf>.

TRADE IN SERVICES LIBERALIZATION WITH RESPECT TO ASEAN FRAMEWORK AGREEMENT ON SERVICES

Krinityn O. V.

PhD student of the international economic relations department, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Institute of International Relations.

Scientific mentor: doctor of Economics, professor R. O. Zablotska

Abstract. *Nowadays very dynamic and ambitious structural changes transform the global economy and international trade. Particularly noteworthy is not only the speed of global changes, but the coverage which affects almost the entire economic world.*

The Association of Southeast Asian Nations economies are no exception to these trends. While their rapid growth over the past few decades, largely driven by high exports of industrial products, services sector and trade in services began to gain importance recently.

This article analyzes the volume, dynamics and structure of trade in services in the Association of Southeast Asian Nations with respect to the Framework Agreement on Trade in Services (AFAS) geography and development of free trade zones involving ASEAN.

A comprehensive analysis of trade in services of individual sectors was performed. As a factor that contributes to international trade the Framework Agreement on Trade in Services was

analyzed. Moreover free trade zones involving ASEAN were pointed out. This article analyzes the importance of comprehensive measures to successfully promote trade in services both within the region and with the rest of the world.

Key words: International trade, trade in services, liberalization, ASEAN, AFAS, free trade area, FTA.

References

1. World Trade Report [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/wtr_e.htm.
2. WTO International Trade Statistics [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its_e.htm.
3. WTO Annual Report [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/annual_report_e.htm.
4. The Global Enabling Trade Report [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://www.weforum.org/reports/global-enabling-trade-report-2014>.
5. World Economic Situation and Prospects [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://www.un.org/en/development/desa/policy/wesp/>.
6. ASEAN Economic Community 2015: Progress and Key Achievements [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: http://www.asean.org/?static_post=asean-economic-community-2015-progress-and-key-achievements-2.
7. ASEAN Integration Report 2015 [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: http://www.asean.org/?static_post=asean-integration-report-2015.
8. ASEAN Statistics data within the trade in services [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: http://www.asean.org/?static_post=asean-trade-in-services.
9. ASEAN Framework Agreement on Services overview [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://investasean.asean.org/index.php/page/view/asean-free-trade-area-agreements/view/757/newsid/870/asean-framework-agreement-on-services.html>.
10. ASEAN Economic Community overview [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://www.asean.org/asean-economic-community/>.
11. ASEAN Framework Agreement on Services text [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://investasean.asean.org/files/upload/Doc%2008%20-%20AFAS.pdf>.

ЛИБЕРАЛИЗАЦИЯ ТОРГОВЛИ УСЛУГАМИ В АССОЦИАЦИИ ГОСУДАРСТВ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ АЗИИ В КОНТЕКСТЕ РАМОЧНОГО СОГЛАШЕНИЯ ПО ТОРГОВЛЕ УСЛУГАМИ AFAS

Криницын А. В.

Аспирант кафедры мирового хозяйства и международных экономических отношений, Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

Научный руководитель: доктор экономических наук, профессор Р. А. Заблоцкая.

Аннотация. *Чрезвычайно динамичные и масштабные структурные изменения в наше время трансформируют мировую экономику и международную торговлю. Особого внимания заслуживают не только быстрые темпы глобальных преобразований, но и широкий охват изменений, что влияет практически на весь экономический мир.*

Экономики Ассоциации государств Юго-Восточной Азии не являются исключением из этих тенденций. В то время как их быстрый рост за последние несколько десятилетий в значительной степени был обусловлен высоким уровнем экспорта промышленной продукции, сектор услуг и торговли услугами начал приобретать важности не так давно.

Статья посвящена анализу объемов, динамики и структуры торговли услугами в Ассоциации государств Юго-Восточной Азии с оглядкой на Рамочное соглашение по торговле услугами AFAS и развитием географии зон свободной торговли с участием АСЕАН.

Был проведен комплексный анализ торговли в разрезе отдельных отраслей торговли услугами. Как фактор, способствующий международной торговле, было проанализиро-

вано Рамочное соглашение по торговле услугами и выделены зоны свободной торговли, в которых участвует АСЕАН. Эта статья анализирует важность комплексных мер для успешного содействия торговле услугами как внутри региона, так и с остальным миром.

Ключевые слова: международная торговля, торговля услугами, либерализация, АСЕАН, AFAS, зона свободной торговли, ЗСТ.